

Õiguskantsler

Teie 31.01.2020 nr

Meie 11.02.2020 nr 6-1/200200/2000720

Kassatsioonikautsjoni suurus

[]

Palusite õiguskantsleril kontrollida, kas Riigikohtule esitatavalt kassatsioonkaebuselt 3000 euro suuruse kautsjoni tasumise nõue on põhiseadusega kooskõlas.

300 000 euro suuruse nõudega hagilt tasutava kautsjoni määr 3000 eurot ei ole põhiseadusvastaselt suur. Kui selle summa tasumine osutub siiski koormavaks, saab kautsjoni tasumiseks taotleda menetlusabi. Sestap ei leia õiguskantsler, et selline kautsjonimäär oleks põhiseadusega vastuolus.

Kohtukulud (riigilõiv, kautsjon) riivavad kohtusse pöördumise ja edasikaebeõigust (põhiseaduse § 15, § 24 lg 5). Kohtukulude eesmärk on nii menetlusökoonomia kui ka menetluskulude osaline katmine. Menetlusökoonomia väljendub selles, et riik suunab isikuid mitte esitama põhjendamatuid või pahatahtlikke kaebusi, mille menetlemine võib põhjustada kohtusüsteemi suutmatuse pakkuda tõhusat kohtulikku kaitset mõistliku aja jooksul (Riigikohtu 26.05.2015 otsus nr [3-4-1-59-14](#)¹, p-d 18–19). Hagimenetluses, kus eraisikud vaidlevad pigem varaliste küsimuste üle, võib riik kohustada menetlusosalisi kandma õigusemõistmise kulutusi suuremal määral. See on lubatav, sest teised maksumaksjad ei pea rahastama kitsast isikute ringi puudutavate kohtuvaidluste lahendamist tervikuna (samal, p-d 20–22).

Riigikohtusse pöördumisel tuleb kassatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu asemel kautsjon ([tsiviilkohtumenetluse seadustiku](#) § 140 lg 1). Erinevalt esimeses ja teises kohtuastmes tasutavast riigilõivust ei ole kassatsioonikautsjon mitte riigi rahaline nõue kohtutoimingute tegemise eest, vaid tagatisraha, mis peaks ära hoidma põhjendamatute kaebuste esitamise (Riigikohtu 12.12.2007 otsus nr [3-3-1-69-07](#), p 15).

Kautsjoni tasumine on õigustatud Riigikohtus toimuva kassatsioonimenetluse olemusega. Esimene ja teine kohtuaste uurib, kogub ja hindab tõendeid ehk lahendab vaidlust sisuliselt. Riigikohus kontrollib materiaal- ja menetlusõiguse kohaldamist, s.t piirdub õiguslike küsimuste

¹ Riigikohus lahendas selle otsusega õiguskantsleri 22.12.2014 taotluse nr 17, milles õiguskantsler leidis, et põhiseadusega on vastuolus riigilõivud 1100 eurot ületavas osas. Riigikohus rahuldab õiguskantsleri taotluse osaliselt, tunnistades riigilõivuseaduse kehtetuks osas, milles tsiviilasja hinna puhul üle 500 000 euro tasutakse riigilõivu kuni 10 500 eurot. Riigikohus leidis, et üle 500 000 euro suuruse hinnaga tsiviilasja eest tuleb tasuda riigilõivu 3400 eurot.

lahendamisega (TsMS § 679 lg 3). Arvestades kassatsioonimenetluse olemust (üksnes õiguslike küsimuste lahendamine) ja Riigikohtu funktsioone (viimase astmena kohtulahendite õigsuse kontrollimine, kohtupraktika ühtlustamine), võtab Riigikohus kohtuasjad menetlusse valikuliselt. Riigikohtus otsustab kaebuse menetlusse võtmise kolmeliikmeline kohtukoosseis, kusjuures menetlusse võtmiseks piisab, kui seda nõuab vähemalt üks riigikohtunik ([kohtute seaduse](#) § 26 lg 2). Kautsjoni tasumine on vältimatult vajalik selleks, et Riigikohus kaaluks kassatsioonkaebuse menetlusse võtmise küsimust. Kautsjoni tasumine ei taga aga seda, et Riigikohus võtab kassatsioonkaebuse menetlusse.

Kautsjonimäär oleneb hagihinnast (TsMS § 140 lg 2). Hagiasjades, mille hagihind on määratud nõude suuruse alusel, tasutakse üks protsent tsiviilasja hinnast, arvestades kaebuse ulatust. Määratud on ka minimaalse ja maksimaalse kautsjoni suurus. Kassatsioonkaebuselt tuleb kautsjonina tasuda üks protsent tsiviilasja hinnast, kuid mitte alla 100 euro ja mitte üle 3000 euro. Hagita asjas, mittevaralise nõude hagi asjas, samuti määruskaebuselt tasutakse kautsjonina 50 eurot.

Vaidluseseme hinna arvestamine on iseenesest põhjendatud, sest kui väikese rahalise nõude esitamisega kaasneks liiga suure kautsjoni tasumise risk, heidutaks see inimesi kohtusse pöördumast. Kuigi kautsjonimäär on seatud sõltuvusse hagihinnast, on selge, et tsiviilasja hinna ja tsiviilasja lahendamise kulu vahel puudub üksühene seos: osa õigusvaidluste puhul tuleb kautsjoni tasuda vähem, kui on selle vaidluse lahendamise kulu, samas kui osa tsiviilasjade lahendamise eest tasutav kautsjon ületab seda kulu.² Kohtukulud ei ole võimalik seada täielikult vastavusse konkreetse tsiviilasja lahendamise kuludega, sest ühe kohtuasja menetlemise kulud (nt kohtunike ja kohtuteenistujate tööaja kulud) saavad olla üksnes hinnangulised. Siiski on kassatsiooniastme menetlus oluliselt kulukam kui esimese ja teise astme kohtumenetlus, kuna selle menetluse viib läbi vähemalt kolmeliikmeline kohtukoosseis, kuhu kuuluvad kõige kõrgemalt tasustatud kohtunikud. Madalama kautsjonimäära kaudu soodustab riik hinnalt väiksemate tsiviilasjade lahendamist, nii-öelda ristsubsideerides kõrgemate määradega tsiviilasjade kaudu madalama hinnaga tsiviilasjade lahendamise tegelike kulutuste katmist.

Üle 300 000 euro suuruse nõudega hagnosisid (mille puhul on kautsjoni suurus 3000 eurot) esitavad valdavalt eraõiguslikud juriidilised isikud. Selline kautsjon ei ole eraõiguslikele juriidilistele isikutele ülemäära suur. Juriidilistel isikutel on paremad võimalused kautsjoni tasuda, nad võivad selleks kasutada kontodel olevat raha, võõrandada vara, võtta laenu jne. Kui sellise summa tasumine on mingil põhjusel siiski koormav, võib menetlusabina taotleda kautsjoni maksmisest täielikult või osaliselt vabastamist või selle osamaksetena tasumist (TsMS § 180 jj). Menetlusabi taotleda on mõnel juhul õigus ka eraõiguslikel juriidilistel isikutel (nt väljaspool majandustegevust tegutsev juriidiline isik, pankrotivõlgnik).³ Menetlusabi andmise eeldus on, et kavandatav menetluses osalemine on edukas ega ole ebamõistlik (TsMS § 181 lg 1 p 2 ja lg 2, lg 3).

² Vt ka Riigikohtu 26.05.2015 otsus nr [3-4-1-59-14](#), p 36 jj.

³ Riigikohus on tunnistanud põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks TsMS § 183 lg 1 esimese lause osas, milles see välistab tsiviilkohtumenetluses menetlusabi andmise kriteeriumidele mittevastavale Eesti eraõiguslikule juriidilisele isikule apellatsioonikaebuselt riigilõivu tasumisest täielikult või osaliselt vabastamiseks, vt Riigikohtu 12.04.2011 otsus nr [3-2-1-62-10](#). Riigikohus märkis, et „Ka eraõiguslike juriidiliste isikute (sh äriühingute) puhul tuleb pidada väga kõrgete riigilõivu määrade puhul otsustavaks tegelikku võimatust edasikaebeõigust realiseerida. Kuigi äriühingu õigussubjektsus on seotud piisava vara olemasoluga (asutamis- ja kapitalinõuded, pankrotiregulatsioon), tuleb tema edasikaebevõimalusi hinnates silmas pidada, et äriühingu normaalne toimimine ja majandustegevus on moonutatud, kui oma õiguste kaitsmiseks kohtus tuleb enne vaidluse sisulist arutamist müüa ulatuslikult vara, võtta laenu suures ulatuses või riskida majandusraskustesse sattumisega.“

Kassatsioonkaebuse esitamine Riigikohtule on isikule juba teine edasikaebevõimalus ning tal on võimalik eelnevate kohtulahendite põhjal ja vandeadvokaadi nõuannet arvestades kaaluda, kas Riigikohtusse pöördumine on põhjendatud (vandeadvokaadi abi kasutamine on Riigikohtusse pöördumisel kohustuslik, TsMS § 218 lg 3 lause 1).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise